

מפלצת יוונית בירושלים

החקרא – המצודה הענקית שבנה אנטיוכוס אפיפנס בלב ירושלים – הטרידה את יהודי העיר במשך שנים רבות, גם לאחר שהחשמונאים ניצחו את היוונים והשיגו אוטונומיה. לכן כשהצליחו לבסוף להשתלט עליה הם החריבו אותה עד היסוד, מה שהקשה מאוד על החוקרים לאתר את מיקומה. האם מצודה יוונית שהתגלתה לאחרונה בעיר דוד פתרה את חידת קיומה? | **תמר הירדני**

למרות הניצחונות המזהירים בקרבות ביהודה לא הצליחו החשמונאים לכבוש את החקרא. יהודה המקבי מסתער על צבאו של ניקנור. גוסטב דורה, תחריט, המאה ה־19

פסל ראש של אנטיוכוס הרביעי (אפיפנס) המוצג במוזאון אלטס שבברלין
צילום: Jniemenmaa

במשך כל התקופה הזו היו החשמונאים עסוקים בהדיפת התקפות של הצבא היווני בגבולות האוטונומיה היהודית. הקטנה שלהם בארץ יהודה. רוב הקרבות הסתיימו בניצחון החשמונאים, ולכן אפשר להבין את התסכול המבעבע שחשו היהודים בשל כישלונם בסילוק הנוכחות היוונית המעיקה כל כך דווקא מירושלים עיר הקודש. החקרא הפכה למקום מקלט ללוחמים יוונים, וכך הגיע אליה גם המצביא היווני ניקנור לאחר שנכשל בקרב מול החשמונאים. הוא ניצל את שהותו בירושלים כדי לנסות להשתלט על הר הבית, קילל אותו ואף איים לשרוף את המקדש. ב־161 לפסה"נ ניצחו החשמונאים את ניקנור בקרב מזהיר ליד העיר חדשה שמצפון

הם הגיחו מהמצודה בפשיטות פתע והרגו בעולי הרגל ובתושבי העיר. משלא נותרה לחשמונאים ברירה הם הטילו על החקרא מצור ממושך ויושביה נאלצו לזעוק לאנטיוכוס לעזרה:

ויצאו מהם מן המצור ... וילכו אל המלך ויאמרו: עד מתי לא תעשה משפט ונקמת את אחינו? ... ויתנכרו לנו, וגם אשר מצאו ממנו המיתו ורכושנו בזו ... והנה הם חונים היום על המצודה בירושלים ללכודה ... ואם לא תקדם במהרה גדולות מאלה יעשו ולא תוכל לעצור בעדם (מקבים א', ו', כ"א-כ"ט).

אנטיוכוס החמישי נענה לקריאה ושלח את צבאו להילחם בחשמונאים. היוונים הגיעו לירושלים, השתלטו על בית המקדש וצרו על יהודה המקבי ועל אנשיו שהתבצרו בהר ציון. בסופו של דבר עזבו היוונים את ירושלים בשל בעיות מבית, לאחר שהגיעו להסדר שלום מקומי עם החשמונאים שעל פיו האחרונים יסירו את המצור מעל החקרא. ירושלים המשיכה לתפקד כעיר מקדש פעילה ותוססת, אך הצלם בדמות החקרא ואנשיה המפגעים המשיך להעיב על השמחה.

אנחנו יודעים כי החקרא הירושלמית אוכלסה בחיל מצב יווני שהורכב בעיקר מאנשי צבא שכירים, אך גם ביהודים מתייוונים שראו עצמם חלק מהכובש והתעמרו באנשי ירושלים. המקורות לא חוסכים את שבט לשונם בתיאורם של אלה. מחבר ספר מקבים א' למשל מכנה אותם אנשי בליעל, ויוסף בן מתתיהו כותב: "רשעי העם ובני בליעל, ומידם של אלה עלתה להם לאזרחים לסבול רעות ונוראות" (שם). יושבי החקרא מיררו את חייהם של הירושלמים. הם צברו נשק, בזו מהבתים אוכל והרגו בתושבים ללא הבחנה. המצב האיום הביא לכריחה המונית מירושלים, עד שבשנת 167 לפסה"נ היו העיר והמקדש לשממה והחקרא נותרה המקום המאוכלס היחיד בה. מצב בלתי נסבל זה בעיר הקודש הוא שהצית את אש המרד במודיעין והתחיל את סיפור חנוכה המפורסם, אולם גם אחרי ניצחונו הראשון והמזהיר של יהודה המקבי בקרב בית חורון ב־166 לפסה"נ נותר המצב בירושלים עגום כשהיה:

וירושלים שממה כמדבר הייתה, לא היה בא ויוצא מבניה. והמקדש מרמס [לרגלי זרים] ובני נכר במצודה משכן לגוים. ותיאסף שמחה מיעקב וישבות חליל וכינור (מקבים א', ג', מ"ה).

לא פלא אפוא שכאשר טיהרו סוף סוף החשמונאים את בית המקדש ב־164 לפסה"נ והשיבו את העבודה לדביר קדשנו, הם עשו כל מאמץ לכבוש את החקרא ולחסל את יושביה. עד מהרה הם נוכחו לדעת כי מדובר במשימה כמעט בלתי אפשרית. הייתה זו מפלצת ענקית, מוגבהת על גבי פודיום ענק, מבוצרת ושמורה היטב שהייתה כדברי יוסף בן מתתיהו "רמה ונישאה על פני בית המקדש" (קדמוניות היהודים י"ב, 252). יהודה המקבי ולוחמיו ניסו לפרוץ אליה פעם אחר פעם, אולם הצלחתם הכבירה כמעט בכל החזיתות עד אז התנפצה אל מול החיילים היוונים שלעגו להם מעל מגדלי החקרא.

כאשר יוסף בן מתתיהו תיאר את מעשיו הנפשעים של אנטיוכוס בירושלים הוא קרא למצודה זו 'החקרא':

ואת חלקי העיר הנאים ביותר שרף, ולאחר שהרס את חומותיה בנה את החקרא שבעיר התחתונה (קדמוניות היהודים י"ב, 252).

רוב המידע על ארץ ישראל בתקופה החשמונאית – וכך גם המידע על החקרא – מקורו בספרי מקבים ובכתביו של יוסף בן מתתיהו. בזכותם

המצודה של אנטיוכוס

המושג הארמי 'חקרא' לקוח מהמלה היוונית 'אקרא' שפירושה מצודה או מבצר. זהו גם מקורה של המלה 'אקרופוליס' – עיר מבוצרת שחולשת על סביבותיה. כשהיוונים כבשו עיר חשובה הם נהגו לזרוע בה הרס וחורבן ואחר כך להפוך שטח נרחב ממנה למבצר גדול ומאויש היטב כדי להבטיח את השליטה במקום. כך בדיוק עשה אנטיוכוס אפיפנס אחרי שכבש את ירושלים ב־169 לפסה"נ, כמתואר בספר מקבים:

וייפול על העיר פתאום ויך בה מכה רבה ויאבד עם רב מישראל. ויקח את שלל העיר וישרפה באש ויהרוס את בתיה ואת חומותיה מסביב ... ויבנו את עיר דוד בחומה גדולה וחזקה ובמגדלים בצורים ותהי להם למצודה (מקבים א', א', ל"ג, מהדרות אברהם כהנא).

אנטיוכוס החמישי הושב על כס המלכות לאחר מות אביו אנטיוכוס הרביעי בהיותו בן תשע בלבד, ומלך שנתיים עד שהוצא להורג. חטבע עם דיוקנו של המלך הילד המתאר אותו כנראה מבוגר מכפי שהיה באמת

באדיבות CNG coins

יושבי החקרא מיררו את חייהם של הירושלמים. הם צברו נשק, בזו מהבתים אוכל והרגו בתושבים ללא הבחנה

חורבן עד היסוד

עם נפילת החקרא עלתה השאלה מה לעשות בה – האם להשאירה על תלה כחלק מביצור העיר, או להחריבה עד היסוד כדי להבטיח שהיוונים לא ישובו ויכבשו אותה? על פי ספר מקבים א' בשלב ראשון גירש שמעון את יושבי המצודה, הגביה את חומותיה ושיכן בתוכה חיילים יהודים. דבר זה נחשב למעשה כה ראוי עד כי תיאורו נחקק על לוח נחושת והוצב על עמוד בהר ציון:

ויכתבו על לוחות נחושות וישמו על עמוד בהר ציון. וזה פתשגן הכתב ... ובימיו הצליח בידו לגרש את הגויים מארצם, ואשר בעיר דוד אשר בירושלים, אשר עשו להם מצודה אשר ממנה היו יוצאים ומטמאים מסביב למקדש ויעשו רעה רבה בקודש. ויושב בה אנשים יהודים ויבצרה לביטחון הארץ והעיר, ויגבה את חומות ירושלים (מקבים א', י"ה, כ"ו-ל"ז).

אלא שבהמשך עלה חשש כי היוונים ידרשו בעלות מחודשת על החקרא. כאשר המלך אנטיוכוס השביעי אכן העלה דרישה כזו בשנת 134 לפסה"נ הרס שמעון בתגובה את החקרא עד היסוד, כולל הפודיום הענק שהגביה אותה מעל לגובה הר הבית:

וכולם נתנו את ידם לכך ופירקו את ההר, ולא הפסיקו מעבודתם לא בלילה ולא ביום, ותוך שלוש שנים תמימות ערו אותו עד היסוד ועד המישור החלק. מאותו זמן ואילך התנשא בית המקדש מעל לכל, לאחר שהחקרא וההר שעליו עמדה נהרסו (קדמוניות היהודים י"ג, 217).

איפה עמדה החקרא?

שנים רבות חלפו מאז, מבנים גדולים שהיו בירושלים – ובראשם בית המקדש – חרבו גם הם. כובשים באו והלכו, בנים נבנו ונהרסו, וארכאולוגים חרוצים הצליחו לאתר את החשובים שבהם ולחשוף את שרידיהם למען ידע דור אחרון איך נראתה פעם ירושלים. רק מבנה חשוב אחד בתולדות ירושלים בימי הבית השני לא התגלה עד היום – החקרא. פרופ' רוני רייך, מהגדולים שבחוקרי ירושלים הקדומה, כתב בספרו 'הזמנה לארכיאולוגיה' כי החקרא היא כנראה הבניין הגדול ביותר בתולדות ארץ ישראל הידוע לנו מן המקורות הכתובים בלבה, בעוד איש אינו יודע היכן בדיוק עמדה. תעלומת מיקומה של החקרא הירושלמית העסיקה כמעט כל חוקר של תולדות העיר וקשה למצוא פינה בירושלים העתיקה שלא נבחנה כאפשרות סבירה למיקומה. מהמקורות עולה בבירור כי החקרא שכנה קרוב

ב־143 לפסה"נ פתח טריפון במלחמת חורמה נגד האוטונומיה היהודית העיקשת בארץ ישראל ואף הצליח לשבות את יונתן. שמחתם של יושבי החקרא לא ידעה גבול והם קראו לטריפון לבוא ולסייע להם באספקת מזון ונשק. למרות ניסיונותיו לעשות כן לא הצליח טריפון להגיע אל החקרא הירושלמית, ואת זעמו כילה ביונתן שהוצא על ידו להורג. מהלך עניינים דרמטי זה שכנע את החשמונאים כי עליהם להכניע את החקרא ויהי מה. שמעון, אחיו הגדול של יונתן ויורשו על כס ההנהגה, הידק את המצור סביב החקרא ולא אפשר אפילו לזבוב לצאת ממנה או להיכנס אליה. יושבי המצודה החלו למות בזה אחר זה ברעב, עד שנאלצו לבסוף להיכנע בפני היהודים. קשה לתאר את השמחה שידעה אז ירושלים. עוד שנים רבות אחר כך חגגו בעיר ברוב עם את יום כ"ג באייר, שבו נפלו סוף סוף חומותיה של החקרא בשנת ג'תרי"ט (141 לפסה"נ). הצלם הוסר מההיכל ושמעון וגבוריו ערכו טקס מרגש בעיר:

ויבוא אליה בשלושה ועשרים לחודש השני ... בהלל ובכפות תמרים ובכינורות ובתופים ובנבלים ובשירים ובזמירות, כי נשמד אויב גדול מישראל. ויקיים לעשות שנה שנה את היום ההוא בשמחה (מקבים א', י"ג, נ"א-נ"ב).

אירוע מרגש והיסטורי זה אף זכה לאזכור במגילת תענית, ברשימת הימים החגיגיים שבהם לא מתענים.

מנהיגי היהודים בארץ וכלא אותם בחקרא כבני ערובה. יונתן, המדינאי המוכשר ביותר מבין בניו של מתתיהו (ראו: חגי משגב, "תכנית השלבים של יונתן", גיליון 31), ניצל סכסוכים שפרצו בבית המלוכה היווני והצליח להתקרב אל המלך דמטריוס הראשון, מחליפו של אנטיוכוס החמישי. הלה שחרר את בני הערובה מהחקרא ואף הבטיח ליונתן כי ימסור לידיו את המצודה כולה. יונתן המתין שנים אחדות בסבלנות, אך לאחר שהתקפות הפורעים בירושלים לא פסקו צר יונתן על החקרא ב־153 לפסה"נ בהחלטה לחסל את האיום הזה אחת ולתמיד. תגובתו של המלך לא איחרה לבוא: יונתן הוזמן לבירור, המלך שב והבטיח חגיגת כי החקרא תימסר לידי היהודים, אך בפועל לא קרה דבר. בשלב זה מצא יונתן פתרון מקורי לבעיית החקרא בירושלים: הוא בנה 'גדר הפרדה' – חומה מסיבית בין החקרא לבין העיר:

ויונתן כינס את כל העם לבית המקדש ויעצם לתקן את חומות ירושלים ... ולבנות ... חומה אחרת באמצעה של העיר ולסגור את העיר מפני המשמרות שבחקרא ולמנוע מהם בכך את שפע מזונותיהם (קדמוניות היהודים י"ג, 181-182).

שפע המזון והמים שהיה בחקרא אפשר לתושביה להחזיק מעמד במשך עשר שנים תמימות, אולם בחלוף הזמן הלכו משאביה והידלדלו. באותם ימים השתלט קצין יוני בשם דיודוטוס טריפון על הממלכה היוונית, רצח את יורש העצר והפך למלך.

החשמונאים ניצחו את ניקנור בקרב מזהיר ויהודה המקבי הביא את ראשו ואת ידו של המצביא היווני בתהלוכת ניצחון מפוארת לירושלים

לירושלים, ויהודה המקבי הביא את ראשו ואת ידו של המצביא המנוצח בתהלוכת ניצחון מפוארת לירושלים. הוא שלח שליחים אל החקרא והזמין את יושביה לצפות מהחומה במופע של זריעת מורח לב שתכנן עבורם:

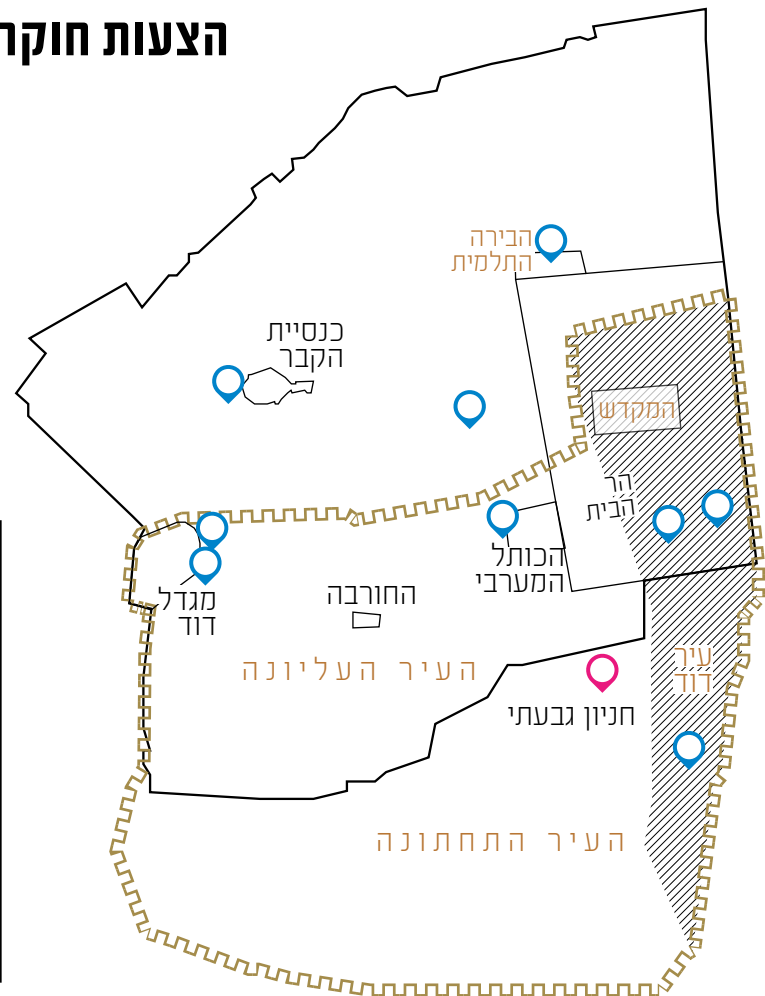
ובבואו שמה, ויאסוף את בני עמו ... וישלח לקרוא לאנשים אשר במצודה, וירא להם את ראש ניקנור הרשע, ואת יד המחרף אשר שלח בודון אל בית מקדש ה' ... ואת ראש ניקנור ציווה להוקיע על המצודה למען ייראה לכל וייגלה אות תשועת ה' (מקבים ב', ט"ו, ל"א-ל"ה).

אחת ולתמיד

יהודה המקבי לא זכה לראות את ירושלים משוחררת מעוליה של החקרא השנואה, שכן הוא נהרג בקרב מול המצביא היווני בכחידס ב־160 לפסה"נ. את מקומו ירש אחיו הצעיר יונתן, שכמו יהודה לפניו ניסה בכל דרך להפיל את חומות החקרא הירושלמית. בתגובה חיוק בכחידס אף יותר את החקרא ומילא אותה בתבואה ובאוכל. הוא אף הגדיל לעשות וחטף את בניהם של

יונתן החשמונאי בורח מפני בכחידס אל מעבר לירדן. תחריט, 1730

הצעות חוקרים למיקום החקרא בירושלים

מקרא:

- החומה העות'מאנית (העיר העתיקה כיום)
- החומה הראשונה (תקופת החשמונאים)
- ▨ ירושלים בימי שיבת ציון
- הצעות למיקום החקרא
- ההצעה החדשה למיקום החקרא בעיר דוד

אתרים מימי החשמונאים

אתרים בני זמננו

מאוד להר הבית והייתה "רמה ונישאה על פני בית המקדש" (קדמוניות היהודים י"ב, 252), אולם לא ברור היכן בדיוק עמדה. על פי ספר מקבים א' שכנה החקרא כאמור בעיר דוד, ויוסף בן מתתיהו אף מוסיף כי היא נבנתה בעיר התחתונה, אולם תיאור גאוגרפי זה סותר את התיאור שהיא הייתה גבוהה מבית המקדש, שכן עיר דוד והעיר התחתונה של ימי הבית השני נמוכות בהרבה מהר הבית. הקושי העיקרי באיתור החקרא נובע מכך שהיא הוחרבה כאמור עד היסוד על ידי שמעון החשמונאי, ולפיכך לכאורה אין טעם לחפש אחריה בחפירות ארכאולוגיות וכל שנותר הוא להסתמך על מקורות כתובים.

במאמרו "על מקומה של החקרה הסלבית בירושלים" (קתדרה' 14), שרטט הארכאולוג פרופ' יורם צפריר מפה מפורטת המציגה דעות של 25 חוקרים, הממקמים את החקרא בתשעה מקומות שונים בירושלים. שישה חוקרים מצדדים בדעה שהיא נבנתה בעיר התחתונה, והאחרים סבורים שהייתה במקום אחר – במקומה של מצודת אנטוניה מצפון להר הבית, בעיר העליונה, בהר הבית עצמו ואפילו בהר ציון.

הארכאולוג פרופ' מיכאל אבי-יונה הציע – כמו לא מעט חוקרים לפניו – לאתר את החקרא בתחומי הרובע היהודי, בראש פסגה הצופה להר הבית. טענה זו מתיישבת יפה עם ההנחה שהחקרא התנשאה מעל למקדש, אולם היא בעייתית בשל ריחוקה של גבעה זו מהר הבית, מעברו השני של גיא הטירופיאון. חוקר ארץ ישראל בן ציון לוריא והארכאולוג הלל גבע הציעו כי החקרא הייתה צמודה להר הבית מצפון, במקום שבו עמדה כבר קודם לכן מצודת הבירה (באריס) שבנו שליטי הארץ התלמיים ומאוחר יותר מצודת אנטוניה שבנה הורדוס. הצעה זו מתיישבת יפה עם סמיכותה של החקרא להר הבית ועם הדפוס שהיה מקובל במקומות שנכבשו שוב ושוב. בדרך כלל בנה הכובש החדש את הביצורים באותו מקום שבו בנה אותם הכובש שקדם לו. על פי היגיון הגנתי התלוי בטופוגרפיה ובמיקום. אלא שזיהוי החקרא מצפון להר הבית נסתר משלושה נימוקים: ראשית, המיקום אינו תואם כלל את התיאור המופיע בספר מקבים ובקדמוניות היהודים, שלפיו החקרא נבנתה כאמור בעיר דוד;

שנית, מהתיאור של פירוק החקרא עולה כי היא ניצבה על פודיום מלאכותי, בעוד הגבעה שמצפון להר הבית מוגבהת באופן טבעי; ושלישית, החקרא נבנתה אחרי שהבירה התלמית כבר עמדה על תלה, ומכאן אפשר להסיק כי מדובר בשתי מצודות שונות שלא נבנו באותו מקום. נעיר רק כי לשיטתו של לוריא החקרא היא הבירה התלמית.

בשל הבעיות בשתי ההצעות שהזכרנו העלה הארכאולוג יורם צפריר הצעה מקורית שלפיה החקרא שכנה בתחומי הר הבית של ימינו. יש לזכור כי בית המקדש החשמונאי היה קטן בהרבה ממתחם הר הבית הענק המוכר לנו היום, זה שנבנה על ידי הורדוס לאחר תקופת החשמונאים. רוב ההרחבה של הורדוס הייתה לכיוון דרום, ואם החקרא אכן עמדה צמוד להר הבית מדרום הרי ששרידיה נבלעו במהלך ההרחבה ונקברו תחת רחבת הר הבית. צפריר אף מבקש לזהות חלק מהתפר המוכר ככותל המזרחי – הקדום מבין כותלי הר הבית – כחלק מקיר התמך המזרחי של החקרא היוונית. טענה זו מתיישבת יפה עם התיאור שהחקרא ניצבת על גבי פודיום מלאכותי שהגביה אותה מעל הר הבית, אולם אין דרך לאשש או להפריך אותה בשל האיסור לחפור בתחומי הר הבית.

חדשות חרעישות

חוקרים אחרים בחרו לקרוא את המקורות כפשוטם ולמקם את החקרא מדרום להר הבית, ובהם הארכאולוג מאיר בן-דב שהציע למקם אותה בעופל. ההיסטוריון בצלאל בר-כוכבא משך את החקרא עוד דרומה, אל עיר דוד עצמה, והארכאולוג גבי ברקאי הצטרף לדעה זו ומיקם את החקרא בעיר דוד במקום המכונה 'קברי בית דוד'.

לדעה שהחקרא נבנתה בעיר דוד הצטרף לאחרונה גם הארכאולוג ד"ר דורון בן-עמי, החופר זה שנים בחניון גבעתי הסמוך לגן הלאומי עיר דוד. הממצאים שגילה – המאששים אולי את סברתו – כוללים קטע מרשים מאוד של חומה מבוצרת, חלק ממגדל ענק ברוחב ארבעה מטרים ובאורך עשרים מטרים ושרידי חלקלקה תלולה. תיארוך המצודה לתקופה החשמונאית מבוסס על עשרות מטבעות יווניים שעליהם שמות מלכים מימי אנטיוכוס הרביעי ועד ימי אנטיוכוס השביעי – התקופה שבה עמדה החקרא על תלה. כמאתיים ידיות של כדי יין ועליהן חותמות מהאי רודוס מעידות על נוכחות נכרית במצודה. בנוסף התגלו בסביבתה ראשי חצים מברונזה ואבני קלע רבות מעופרת – ממצאים אופייניים לצבא היווני. מיקומם של החצים ואבני הקלע מעידים על כך שהם נורו מהמצודה אל תוקפים שהגיעו אליה מבחוץ. מספרם העצום של אלה מלמד על קרבות עזים שהתחוללו סביב

מצודת אנטוניה נבנתה על ידי הורדוס בשנת 35 לפסה"נ ומילאה עבור ועבור הרומאים אחריו אותו תפקיד שמילאה החקרא עבור היוונים – שליטה על הנעשה בהר הבית. מצודת אנטוניה כפי שהיא מתוארת ב'דגם הוילנד' של ירושלים בימי הבית השני המוצג במוזאון ישראל

ציור: אריאלי

מפת ירושלים בימי הבית השני עם הצעה לזיהוי החקרא בעיר דוד. מתוך הספר 'אתרים מקודשים מתוך הבשורות', אוקספורד 1903

ההתרגשות הגדולה המלווה עדיין את הגילוי בעיר דוד מתעמעמת מעט לנוכח שלוש סתירות מהותיות

של יוסף בן מתתיהו ושל ספרי מקבים על גובהה של החקרא מעל הר הבית ועל החרבתה עד ליסוד הם מוגזמים.

אז האם אמנם התגלו שרידי החקרא בחניון גבעתי? ייתכן, אך ייתכן גם שלא. מה שבטוח הוא שלמצודה היוונית שנחשפה בעיר דוד יש חלק חשוב בתולדותיה של ירושלים החשמונאית והיא מזכירה לנו – לכבוד חנוכה – כי נס גדול היה פה. ■

לקריאה נוספת:

בו ציון לוריא, "מקומה של החקרא – בצפון הר הבית", "קתדרה" 21, תשרי תשמ"ב, עמ' 31'40; בצלאל בר־כוכבא, "מלחמות החשמונאים – ימי יהודה המקבי", יד יצחק בן־צבי ומשרד הביטחון, תשמ"א, עמ' 315'324; מאיר בן־דב, "חפירות הר הבית בצל הכתלים ולאור התגליות", כתר, 1982, עמ' 65'69; הלל גבע, "ירושלים החשמונאית בראי הארכאולוגיה – הערות לטופוגרפיה העירונית", "ספר ארץ ישראל" כ"א (ספר נצר), החברה לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה, 2015, עמ' 57'75; דורון בן־עמי ויאנה צ'חנוביץ', "מערכת הביצור הסלאוקית בחניון גבעתי, עיר דוד", בתוך "חידושים בארכאולוגיה של ירושלים וסביבותיה" ט', האוניברסיטה העברית תשע"ו, עמ' 313'322.

המצודה, והם תואמים את התיאורים ההיסטוריים על ניסיונות חוזרים ונשנים של החשמונאים לכבוש את החקרא מידי היוונים שישבו בתוכה. לכאורה מדובר בחדשות מרעישות.

ההתרגשות הגדולה המלווה עדיין את הגילוי בעיר דוד מתעמעמת מעט לנוכח שלוש סתירות מהותיות שאינן עולות בקנה אחד עם הטענה שלפיה המצודה שהתגלתה היא החקרא. ראשית, מיקומה של המצודה לא מתיישב עם המקורות שלפיהם החקרא הייתה סמוכה מאוד לבית המקדש, שכן יש מרחק רב בין המקום שבו התגלתה המצודה לבין גבולו הדרומי של הר הבית החשמונאי. שנית, החקרא מתוארת במקורות כמצודה גבוהה שחלשה על הר הבית מלמעלה. הפרש הגובה בין חניון גבעתי לבין הר הבית הוא גדול מאוד, ואם החקרא אכן מוקמה שם הרי שהפודיום שעל גביו נבנתה צריך להיות גבוה במידה בלתי סבירה, בוודאי באמצעים הטכנולוגיים של אותם ימים. שלישית, כל המקורות מתארים הרס מכון של החקרא עד סלע היסוד ממש, בעוד בחניון גבעתי נחשפו קירות ומגדלים של המצודה.

לטובתו של הוזהוי החדש של החקרא בחניון גבעתי אפשר לומר כי מדובר כנראה במצודה יוונית גדולה מהתקופה הנכונה, וכי המקורות ההיסטוריים אינם מספרים לנו על מצודות יווניות גדולות אחרות בירושלים. אם אכן מדובר בחקרא, הרי שהתיאורים

אבני קלע וראשי חץ יווניים שהתגלו מחוץ למצודה, במיקום המעיד על כך שנורו מתוכה לעבר אויב שניסה לכבוש אותה

צילום: קלרה עמית, באדיבות רשות העתיקות

בעקבות החקרא בעיר דוד

הגן הלאומי עיר דוד מזמין את הציבור הרחב לבקר במצודה היוונית החדשה שהתגלתה בחניון גבעתי. ביום שישי, כ"ט בכסלו (11.12.2015), יתקיים במקום סיור עם ד"ר אייל מירון, מנהל החפירה באתר. בסיור תוצג התעלומה הסובבת את מצודת החקרא ההלניסטית תוך התמקדות בתגלית החדשה: מתי הוקמה החקרא ועל ידי מי? היכן היא עמדה והאם נותרו ממנה שרידים? מי הצליח להכניע בסופו של דבר את המבנה הענק? שעות הפעילות 9:00-12:00. היציאה ממרכז המבקרים בעיר דוד. למידע נוסף ולרכישת כרטיסים: 6268700-02 שלוחה 1.

בין אם האתר שהתגלה לאחרונה בעיר דוד הוא החקרא ובין אם לאו, מדובר בלי ספק במצודה יוונית מבוצרת היטב, כפי שמעידים הביצורים שנחשפו

צילום: אסף פרי, באדיבות רשות העתיקות

ידיות כדים עם חותמות מרודוס שהתגלו במצודה צילום: קלרה עמית, באדיבות רשות העתיקות

